

УДК 340.1

*Максим Миколайович Пендюра,
завідувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-3589-0184*

*Оксана Ярославівна Лапка,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-7017-1273*

ПРАВОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ПОНЯТТЯ, РИСИ, КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ

Постановка проблеми. Сьогодні глобалізаційні процеси торкнулись фактично усіх суспільних відносин: економічних, соціальних, політичних, військових, екологічних тощо. Проблемам глобалізації та її наслідкам присвячено багато сучасних досліджень. Науковці докладно спиняються на таких аспектах глобалізації, як: геополітичні зміни сучасного середовища; глобальні трансформації та безпека розвитку політичних, економічних, соціальних систем; еволюція міжнародних відносин; співвідношення глобальних і національних факторів; проблеми глобальних трансформацій; міжнародна політична і економічна безпека та ін. Проте багато питань є відкритими, суперечливими і потребують вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «глобалізація» з'явилося на сторінках наукових і популярних видань лише на початку 60-х років минулого століття, але явище глобалізації має глибокі історичні корені. Його хвиль в історії людства було чимало. Епоха великих географічних відкриттів, імперія Олександра Македонського, Римська імперія, імперія Чингісхана, розростання колоніальних імперій, промислова і науково-технічна революція тощо – все це можна аналізувати й під кутом зору аспектів глобалізації [1, с. 66].

Дослідники глобалізації виокремлюють такі етапи в її становленні:

Перший етап глобалізації (XV–XIX ст.) – колонізація, появі якої сприяла промислова революція XV–XVI ст., коли з'явилися технічні винаходи, що істотно вплинули на формування індустріальної цивілізації, – компас, порох і пароплав. Європа, вважає швейцарський культуролог Дені де Ружмон (1906–1985) географічно об'єднала світ, власне вона його відкрила, дослідила, приручила, розбудила, змусила вирушити до своєї єдності. Європа розпочала з того, що поєднала континенти, які до її появи нічого не відали про взаємне існування. Вона дала змогу людству усвідомити свою єдність. Відкриваючи нові землі, здійснюючи географічну та промислову експансію, Європа залучала їх до сфери власного впливу, модернізувала життя народів світової «периферії», експортуючи свої суспільні практики, господарські та політичні форми, капітали й техніку. Європейці заселили найвіддаленіші куточки планети, виготовили карти всіх континентів й океанів, назвали острови й моря своїми іменами. Покинувши рідні країни, вони принесли європейську культуру й цінності, до яких долучали «периферію», оскільки були переконані, що вона з часом стане частиною їхньої цивілізації. Усвідомлюючи власні переваги над колонізованими народами, європейці прагнули не лише їх «цивілізувати», а й наблизити до свого способу життя [2].

Другий етап – Друга світова війна була глобальною війною, у яку тією чи іншою мірою були залучені всі континенти. У 1945-му була створена ООН, виникли могутні наддержавні фінансові установи – Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк. Науково-технічна революція стала впливовим суспільним явищем.

Третій етап – 1970 – 1990-і роки – зумовлений, з одного боку, науково-технологічною революцією, а з другого – початком економічної кризи. Він тривав на тлі розвалу радянського блоку, а

згодом і самого СРСР, завершення «холодної війни». У цей період людство усвідомило наявність глобальних проблем і здійснило спроби їхнього розв'язання.

З початку XXI ст. розпочався третій період глобалізації: після атак на США глобального характеру набула боротьба проти світового тероризму; у 2007 році свідченням глобального характеру економіки стали спільні дії центробанків провідних держав і початок світової фінансової кризи. Початок 2014 року, а особливо повномасштабне вторгнення РФ на територію України змусили світову спільноту об'єднати зусилля щодо надання економічної, військової та політичної підтримки. Це зумовило перегляд існуючих і вироблення нових спільних стратегій подолання загроз, спровокованих військовими діями на території України (політичні, міграційні, економічні, ресурсні, військові, екологічні тощо).

Сьогодні глобалізація – це об'єктивний процес і чи не основна ознака сучасного етапу розвитку людства. Поняттям «глобалізація» позначається великий спектр неоднозначних тенденцій і подій:

- розвиток світових ідеологій, інтенсивна боротьба за встановлення світового ладу;
- стрибкоподібне зростання кількості і впливовості міжнародних організацій, послаблення суверенітету національних держав;
- поява і розвиток транснаціональних корпорацій, зростання міжнародної торгівлі;
- інтенсивні масові міграції і формування мультикультурних спільнот;
- створення планетарних ЗМІ і експансія західної культури в усі регіони світу тощо [1, с. 67].

Мета статті – розгляд явища правової глобалізації, її сутності, рис та критеріїв класифікації і її впливу на сучасному етапі розвитку людства.

Основні результати дослідження. Термін «глобалізація» походить від французького слова «global» – загальний. Цим терміном визначається об'єктивний процес формування, функціонування та розвитку принципово нової всесвітньої системи відносин між країнами і народами на підставі взаємозв'язку та взаємозалежності, що поглиблюються у всіх сферах життєдіяльності світового співтовариства [5, с. 106]. Термін «глобалізація» у суспільствознавстві використовується для позначення одночасно процесу і результату розвитку певних тенденцій світової цивілізації, і в останні роки розглядається як чи не найяскравіша характеристика розвитку сучасного світу [3, с. 398].

Аналіз літератури свідчить, що сьогодні науковці виділили чотири загальних підходи до трактування змісту глобалізації:

Перший, апологетичний – глобалізм (К. Омае, Т. Фрідман, М. Хорсман, А. Маршалл, Е. Гідденс та ін.) – полягає в тому, що глобалізація розглядається як невідворотний процес, сутністю якого є абсолютний примат світового порядку над національними державами і суспільствами.

Другий, поміркований – трансформаціоналізм (К. Уолтс, П. Герст, Г. Томпсон, У. Бек, Д. Штігліц, Д. Гелд, Е. Макгрю) – полягає в тому, що сучасні форми глобалізації розглядаються як такі, що не мають аналогів в історії, а держави й суспільства в усьому світі під впливом глобалізації зазнають глибоких змін, намагаючись пристосуватися до більш взаємозв'язаного, але вельми непевного світу. Таким чином, на світовій арені залишаються як головні «гравці» національні держави і уряди, певні локальні культури, але вони зазнають суттєвих змін під впливом глобалізаційних процесів.

Третій, антиглобалізаційний – альтерглобалізм (С. Амін, Ф. Утар, К. Агитон, Н. Хомський, Е. Туссен). Його представники стверджують, що глобалізація – це переважно міф, який приховує справжню суть міжнародного господарства, що дедалі більше поділяється на три головні регіональні блоки, де національні уряди залишаються вельми впливовими [3, с. 397].

Вищенаведені підходи вказують, що глобалізація являє собою складний, багатоаспектний, різноспрямований процес, у результаті якого відбувається посилення взаємозв'язків між природним та соціальним світом, між країнами і народами, культурами і державами, а також між окремими індивідами.

Необхідно зазначити, що протягом тривалого часу в науковій літературі (філософській, соціологічній, політологічній) глобалізацію тлумачили як суто економічне явище, що насамперед поширюється на фінансово-економічну сферу суспільного життя. Так, Дж. Сорос ототожнює глобалізацію з вільним рухом капіталу й подальшим зростаючим домінуванням глобальних фінансових ринків і багатонаціональних корпорацій над національними економіками [4, с. 7]. За визначенням

Міжнародного валютного фонду, глобалізація – це «зі зростаючим ступенем інтенсивна інтеграція як ринків товарів і послуг, так і капіталів» [5, с. 433].

Прибічники більш широкого розуміння глобалізації наголошують на тому, що вона не зводиться тільки до економічних аспектів, а охоплює й інші процеси. Так, у довідниках та енциклопедіях з міжнародних відносин, що вийшли останнім часом у США і англomовних країнах Британської співдружності, концепт глобалізації трактується досить широко – це спільне існування та взаємодія всіх локальних спільнот, формальних і неформальних інститутів, національних держав, державних об'єднань, міжнародно-політичних регіонів і як результат – перетворення світу на місце глобальної взаємодії [6, с. 126–128; 7, с. 131].

Більшість науковців теж обстоюють широке розуміння глобалізації. Зокрема, А. Толстоухов, розглядаючи глобалізацію, як явище цивілізації, стверджує, що вона охоплює також політико-правову й соціально-культурну сфери суспільства [8, с. 43–44]. Таке розуміння глобалізації охоплює фактично загальносвітовий процес зближення, уніфікації, інтернаціоналізації у всіх сферах життя держав, народів.

Глобалізація, з позиції О. Сидоренка, являє собою сучасну форму міжнародних відносин, що характеризується поширенням взаємозалежності між країнами в економічній, політичній і культурній сферах практично на всю земну кулю. Іншими словами, глобалізація є комплексним геополітичним, гео економічним і геокультурним явищем, яке справляє потужний вплив на всі сторони життєдіяльності суспільств [9, с. 235].

На думку М. Хаустової, глобалізація – це мультисоціальний феномен; це всесвітній процес, який охоплює усі аспекти життя суспільства та який пов'язує національні держави в єдину суспільну систему; є загальносвітовим процесом, який охоплює усі без винятку сфери суспільного життя, всі процеси та явища, що відбуваються у світі. Глобалізація трактується як перетворення певного явища на світове, планетарне, те, яке стосується усієї землі, земної кулі. Глобалізація – явище у своїй основі об'єктивне, яке має системний характер, тобто охоплює усі сфери життя суспільства. Поряд із тим значну роль у цьому процесі відіграють її учасники – суб'єкти, найбільш важливими серед яких є держави. Саме вони визначають рівень (масштаб) поширення глобалізаційних процесів і напрям їх розвитку [5, с. 430].

Глобалізація розуміється як процес (або комплекс процесів), що втілює трансформацію в просторову організацію суспільних відносин і дій, оцінених з точки зору їх екстенсивності, інтенсивності, динаміки та впливу, і породжує трансконтинентальні або міжрегіональні потоки й мережі діяльності, взаємодії та виконання владних функцій [10, с. 38]. З точки зору відомого українського вченого-правника В. Погорілка, глобалізація в розвитку сучасного суспільства поступово охоплює всі сфери суспільного життя – політичну, економічну, соціальну, духовну – і зумовлює трансформації в них на всіх рівнях – міжнародному, регіональному, національному, місцевому [11, с. 3]. За М. Елброу, глобалізація охоплює «всі ті процеси, за допомогою яких народи земної кулі об'єднуються в одне світове або глобальне суспільство» [3, с. 399].

Отже, глобалізація є процесом суттєвих змін у світовій економіці, політиці, в інформаційній сфері, у галузі транспорту, у військовій сфері тощо. Відповідно це багатоаспектний процес, який викликає кардинальні зміни не лише у всіх сферах людської діяльності, а й у способі життя людини.

Об'єктивна сторона глобалізації викликана економічними, культурними й іншими причинами і відображає відповідні процеси довгострокового характеру, які в підсумку ведуть до становлення глобальної системи людського суспільства й розвитку різноманітних підсистем, що забезпечують його життєдіяльність і розвиток (наука, освіта, політика тощо). Глобалізація, як об'єктивний процес, як потреба людського співтовариства в єднанні, як певна тенденція всесвітньо-історичного розвитку, продукт глобальної інформатизації і зміни ролі фінансів визначається не лише позитивними здобутками, а й процесами, які мають негативні наслідки: екологічними проблемами; стійким зростанням планети; нерівномірним розподілом ресурсів та ін.

Суб'єктивний аспект глобалізації полягає в прагненні окремих учасників світової економіки і політики використати об'єктивні глобалізаційні процеси та їх наслідки у власних інтересах, спрямувати їх у бажаному напрямі [5, с. 435–436].

Виходячи із методологічно значущих положень, глобалізацію можна визначити: з точки зору системного підходу як системну, багатоаспектну та різнорівневу інтеграцію різних існуючих у

світі державно-правових, економіко-фінансових і суспільно-політичних інститутів, ідей, принципів, зв'язків, морально-політичних, матеріальних та інших цінностей, різноманітних відносин; як безперервний, об'єктивно існуючий, загальносвітовий процес, який охоплює усі без винятку сфери суспільного життя, всі процеси та явища, що відбуваються у світі, зумовлює виникнення взаємозв'язків і взаємозалежності між суб'єктами глобалізації, сприяє уніфікації регулювання таких взаємовідносин та може мати як позитивні, так і негативні наслідки [5, с. 437].

Ознаки глобалізації: це історичний загальносвітовий процес, що розвивається упродовж багатьох століть; процес, який охоплює усі сфери суспільного життя, всі процеси і явища, що відбуваються у світі; сприяє утворенню взаємозв'язків між суб'єктами даного процесу, сприяє загальносвітовій єдності, утвердженню певних стандартів, уніфікації норм, за допомогою яких врегульовуються взаємовідносини; сутністю глобалізації як процесу є формування спільного світового економічного, політичного та культурного простору, який функціонує на основі універсальних загальноновизнаних правових цінностей і принципів й опосередковується загальними організаційними формами; це двосторонній процес; безперервний процес.

Причини формування глобалізаційних процесів:

- 1) процес інтернаціоналізації, який приводить до поглиблення співробітництва між країнами та посилення їх взаємозалежності;
- 2) науково-технічний прогрес: поява інформаційних технологій, які докорінно змінюють всю систему соціально-економічних відносин, переносять на якісно новий технічний рівень організаційно-економічні відносини, транспортні та комунікаційні зв'язки;
- 3) загострення проблем, що є загальними для всіх людей і країн світу та важливими з погляду збереження та розвитку людської цивілізації.

Класифікація глобальних проблем:

- 1) політичні проблеми (недопущення світової ядерної війни і забезпечення стабільного миру, роззброєння, військові та регіональні конфлікти);
- 2) природно-екологічні проблеми (необхідність ефективної і комплексної охорони навколишнього середовища, енергетична, сировинна, продовольча, кліматична, боротьба з хворобами, проблеми Світового океану, мирне освоєння космічного простору тощо);
- 3) соціально-економічні проблеми (стабільність розвитку світового співтовариства, ліквідація відсталості країн, що розвиваються, проблема розвитку людини, злочинність, стихійні лиха, біженці, безробіття, проблема бідності та ін.);
- 4) наукові проблеми (освоєння космічного простору, довгострокове прогнозування тощо).

Вищезазначені та інші глобальні проблеми, які стоять перед усім світом, вимагають об'єднання зусиль усіх суб'єктів і вироблення спільних рішень. У цьому аспекті йдеться передусім про правову глобалізацію.

Правова глобалізація – процес формування нової, загальносвітової системи правових норм, які організовують і забезпечують глобальну міждержавну взаємодію у різних сферах життя сучасного суспільства, під час якої міжнародне і національне право опиняються у стані взаємозв'язку. При цьому характер правової інтеграції та інтернаціоналізації визначається, з одного боку, участю держав у справах світового співтовариства, а з другого – мірою сприйняття державами тих чи інших аспектів права інших держав [12, с. 5; 13, с. 38].

Правова глобалізація – відносно самостійне явище, яке виражає трансформаційні процеси, що на міждержавному рівні (макрорівні) сприяють формуванню загальносвітової системи правових норм, як необхідної умови та організаційної основи міждержавної взаємодії у різних сферах соціального буття, та під впливом яких на національному рівні (мікрорівні) відбувається модифікація правової системи держави [12, с. 7]. Таке трактування правової глобалізації вказує на те, що остання володіє основними ознаками процесу глобалізації, а також має власні властивості.

М. Абдалказим виокремлює такі критерії правової глобалізації:

- 1) процесуальний критерій: правова глобалізація – це глобальний процес, у якому беруть участь усі держави, державо-подібні утворення та міжнародні організації;
- 2) глобально-об'єктивний критерій: правова глобалізація передбачає формування загальносвітової системи правових норм;

3) об'єктивно-телеологічний критерій: існування загальносвітової системи правових норм, що організовують і забезпечують глобальну міждержавну взаємодію у різних сферах суспільного життя;

4) колабораційний критерій: у процесі взаємодії держав міжнародне та національне право виявляються у стані тісної взаємозалежності;

5) функціонально-телеологічний критерій: правова глобалізація – це процес, який викликає до життя правову інтеграцію та інтернаціоналізацію;

6) критерій взаємодії: правова інтеграція та інтернаціоналізація передбачає не тільки участь держав у справах світового співтовариства, а й охоплює сприйняття ними права інших держав [12, с. 5].

Основними напрямками впливу глобалізації на розвиток права є:

1) ускладнення структури світового правового поля, яка включає правові системи різних рівнів і якостей [14, с. 12; 15, с. 78];

2) посилення взаємозалежності та взаємозв'язку національних правових систем [13, с. 36];

3) зміна головного підходу до розвитку права. Він дедалі більше спрямовується не на забезпечення внутрішнього правопорядку, а на вирішення проблем світового (глобального) масштабу [16, с. 360];

4) зміна змістових параметрів концепції прав людини, ускладнення її реалізації [15, с. 6].

На перший план висувається вплив права на міжнародний порядок, при якому права і свободи можуть бути захищені, тобто людина має право на життя в умовах миру та безпеки;

5) інтернаціоналізація права як процес поглиблення взаємного впливу різних правових систем;

6) правова конвергенція. Внаслідок правової конвергенції (інтеграції), за якої відбувається взаємне збагачення права в різних ареалах, у правових системах демократичних країн проявляються відомі риси спільності, свого роду «нової однотипності» [3, с. 403]. Формами правової інтеграції є рецепція, гармонізація, уніфікація та стандартизація права.

Отже, головним напрямом впливу глобалізації на право є його універсалізація, яка полягає у виробленні єдиних спільних базових принципів і інститутів права, усунення суперечностей між національними правовими системами. Своєю чергою право стає важливим інструментом глобалізації, оскільки відсутність єдиного правового поля, його недостатня сформованість гальмують процеси глобалізації в різних сферах формування і функціонування світового суспільства. Окрім того, право виступає головним ідеологічним підґрунтям глобалізації, що покликане стримувати негативні аспекти і наслідки глобалізації [3, с. 403].

Висновки. Зростаюча тенденція до міжнародно-правової глобалізації сприяє появі нових принципів і норм права, встановлення яких раніше належало до сфери внутрішніх справ суверенних держав. Це істотно оновлює державно-правові системи членів світового співтовариства у контексті сучасних загальноновизнаних універсальних стандартів. Глобалізація самого права, прогресивний розвиток універсальних властивостей, норм, форм і процедур правового типу суспільного життя є необхідним етапом і демонструє спроможність права регулювати процеси загальносупільної глобалізації у рамках загального правового світопорядку.

Список використаних джерел

1. Шайгородський Ю. Глобалізація: неминучість концептуальних змін. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 64–75.
2. Глобальні проблеми сучасності. URL: <http://psi.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-socialnyh-i-humanitarnyh-dyscyplin/GPS-1.1.pdf>
3. Чубко Т. П. Глобалізація: поняття, вплив на сучасні державу та право. *Форум права*. 2010. № 1. С. 396–405.
4. Сорос Дж. Про глобалізацію. Москва: Ексмо, 2004. 244 с.
5. Хаустова М. Г. Феномен глобалізації та плюралізм її інтерпретації. *Форум права*. 2013. № 4. С. 430–440.
6. Nye J. The Paradox of American Power. Why the World's Only Super Power Can't Go It Alone. N. Y.: Oxford University Press, 2002. 147 p.
7. Шергін С. Політологічні аспекти глобалізації. *Освіта регіону*. 2013. № 1. С. 130–136. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/50251/1/%D0%91%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%87%D0%9218.pdf>

8. Толстоухов А. В. Глобалізація. Влада. Еко-майбутнє. Київ: вид-во ПАРАПАН, 2003. 308 с.
9. Сидоренко О. О. Сучасні тенденції розвитку правової системи в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права*: зб. наук. ст. за матеріалами І Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова (Харків, 27 листопада 2015 р.). Харків, 2015. Ч. 1.
10. Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура: Пер. з англ. / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатта, Дж. Ператтон; передне сл. Ю. Павленка. Київ: Фенікс, 2003. 584 с.
11. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності в Україні / за ред. В. Ф. Погорілка. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 356 с.
12. Бірюкова А. М. Правова глобалізація: до визначення поняття. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 1. Том. 1. С. 3–7. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/1/tom_1/3.pdf
13. Сторожук Д. А. Вплив глобалізаційних процесів на правовий прогрес: антропологічні та аксіологічні передумови. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 4(25). Том 1. С. 35–40. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4-1_2018/10.pdf http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4-1_2018/10.pdf
14. Скакун О. Ф. Правові системи в умовах глобалізації. *Проблеми державно-правового розвитку в умовах європейської інтеграції і глобалізації*: матеріали міжнар. наук. семінару (Харків, 16 травня 2008 р.). Харків: Право, 2008. С. 10–13.
15. Удовика Л. Антропологічні проблеми права під впливом глобалізаційних процесів. *Підприємство, господарство та право*. 2005. № 6. С. 3–7.
16. Santos V. Toward a new common Sense: Law, Science and Politics in the Paradigmatic Transition. L., 1995. 614 p.

References

1. Shaihorodskiy Yu. Hlobalizatsiia: nemynuchist kontseptualnykh zmin. *Politychnyi menedzhment*. 2012. № 3. S. 64–75.
2. Hlobalni problemy suchasnosti. URL: <http://psi.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-socialnyh-i-gumanitarnyh-dyscyplin/GPS-1.1.pdf>
3. Chubko T. P. Hlobalizatsiia: poniattia, vplyv na suchasni derzhavu ta pravo. *Forum prava*. 2010. № 1. S. 396–405.
4. Soros Dzh. Pro hlobalizatsiiu. Moskva: Eksmo, 2004. 244s.
5. Khaustova M. H. Fenomen hlobalizatsii ta pliuralizm yii interpretatsii. *Forum prava*. 2013. № 4. S. 430–440.
6. Nye J. The Paradox of American Power. Why the World's Only Super Power Can't Go It Alone. N.Y.: Oxford University Press, 2002. 147 p.
7. Sherhin S. Politolohichni aspekty hlobalizatsii. *Osvita rehionu*. 2013. № 1. S. 130–136. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/50251/1/%D0%91%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%87%D0%9218.pdf>
8. Tolstoukhov A. V. Hlobalizatsiia. Vlada. Eko-maibutnie. Kyiv: vyd-vo PARAPAN, 2003. 308 s.
9. Sydorenko O. O. Suchasni tendentsii rozvytku pravovoi systemy v umovakh hlobalizatsii. *Aktualni problemy suchasnoho mizhnarodnoho prava*: zb. nauk. st. za materialamy I Khark. mizhnar.-prav. chytan, prysviach. pamiati prof. M. V. Yanovskoho i V. S. Semenova (Kharkiv, 27 lystopada 2015 r.). Kharkiv, 2015. Ch. 1.
10. Held D. Hlobalni transformatsii. Polityka, ekonomika, kultura: Per. z anhl. / D. Held, E. MakHriu, D. Holdblatta, Dzh. Peratton; Perednie sl. Yu. Pavlenka. Kyiv: Feniks, 2003. 584 s.
11. Konstytutsiino-pravovi formy bezposerednoi demokratii v Ukraini: problemy teorii i praktyky. Do 10-yi richnytsi nezalezhnosti v Ukraini / za red. V. F. Pohorilka. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2001. 356 s.
12. Biriukova A. M. Pravova hlobalizatsiia: do vyznachennia poniattia. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. 2018. Vypusk 1. Tom. 1. S. 3–7. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/1/tom_1/3.pdf
13. Storozhuk D. A. Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na pravovyi prohres: antropologichni ta aksiologichni peredumovy. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. 2018. Vypusk 4(25). Tom 1. S. 35–40. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4-1_2018/10.pdf http://www.pjv.nuoua.od.ua/v4-1_2018/10.pdf
14. Skakun O. F. Pravovi systemy v umovakh hlobalizatsii. *Problemy derzhavno-pravovoho rozvytku v umovakh yevropeiskoi intehtatsii i hlobalizatsii*: materialy mizhnar. nauk. seminaru (m. Kharkiv, 16 travnia 2008r.). Kharkiv: Pravo, 2008. S. 10–13.
15. Udovika L. Antropolohichni problemy prava pid vplyvom hlobalizatsiinykh protsesiv. *Pidpriemstvo, gospodarstvo ta pravo*. 2005. № 6. S. 3–7.
16. Santos V. Toward a new common Sense: Law, Science and Politics in the Paradigmatic Transition. L., 1995. 614 p.

Пендюра М. М., Лапка О. Я. Правова глобалізація: поняття, риси, критерії класифікації

У статті здійснюється теоретико-правовий аналіз поняття та критеріїв правової глобалізації та її впливу на національні правові системи, етапи її становлення, ознаки, критерії класифікації. Представлено різні погляди на періодизацію глобалізаційних процесів. Обґрунтована думка про те, що глобалізація являє собою складний, багатоаспектний, різноспрямований процес, у результаті якого відбувається посилення взаємозв'язків між природним та соціальним світом, між країнами і народами, культурами і державами, а також між окремими індивідами. Розглянуто форми і методи дії глобалізації на політичне й економічне, правове й суспільне життя держав і народів. Запропоновано класифікацію глобальних проблем, що сприяють правовій глобалізації та вимагають об'єднання зусиль усіх суб'єктів і вироблення спільних рішень. Проаналізовано основні напрями її впливу на правову сферу – універсалізацію та уніфікацію права. Зроблено висновки про те, що зростаюча тенденція до міжнародно-правової глобалізації сприяє появі нових принципів і норм права, встановлення яких раніше належало до сфери внутрішніх справ суверенних держав. Це істотно оновлює державно-правові системи членів світового співтовариства в контексті сучасних загальноновизнаних універсальних стандартів. Глобалізація самого права, прогресивний розвиток універсальних властивостей, норм, форм і процедур правового типу суспільного життя є необхідним етапом і демонструє спроможність права регулювати процеси загальносуспільної глобалізації у рамках загального правового світопорядку.

Ключові слова: глобалізація, правова глобалізація, інтеграція, правова інтеграція, інтернаціоналізація права, правова конвергенція, рецепція, гармонізація, уніфікація права, універсалізація права, стандартизація права, норми міжнародного права, норми національного права, правова система, світовий правопорядок.

Pendyura M. M., Lapka O. Y. Legal globalization: concepts, features, classification criteria

The article carries out a theoretical and legal analysis of the concept and criteria of legal globalization and its impact on national legal systems, stages of its formation, features, classification criteria. Various views on the periodization and reasons for the formation of globalization processes are presented, the main ones being information technologies, which fundamentally change the entire system of socio-economic relations, transfer organizational-economic relations, transport and communication links to a qualitatively new technical level; aggravation of problems that are common to all people and countries of the world and important from the point of view of the preservation and development of human civilization. The well-founded opinion that globalization is a complex, multifaceted, multidirectional process, as a result of which there is a strengthening of relationships between the natural and social world, between countries and peoples, cultures and states, as well as between individual individuals. The forms and methods of the effect of globalization on the political and economic, legal and social life of states and peoples are considered. A classification of global problems that contribute to legal globalization and require the unification of efforts of all subjects and the development of joint solutions is proposed. The main directions of its influence on the legal sphere are analyzed: universalization and unification of law. The main direction of the influence of globalization on law is its universalization, which consists in the development of common basic principles and institutions of law, the elimination of contradictions between national legal systems. In turn, law becomes an important (valuable) tool of globalization, since the absence of a single legal field, its lack of formation (contradiction) slows down globalization processes in various spheres of formation and functioning of world society. In addition, law acts as the main ideological basis of globalization, which is designed to contain the negative aspects and consequences of globalization. It is concluded that the growing trend towards international legal globalization contributes to the emergence of new principles and norms of law, the establishment of which previously belonged to the sphere of internal affairs of sovereign states. This significantly updates the state and legal systems of the members of the world community in the context of modern universal standards. The globalization of law itself, the progressive development of universal properties, norms, forms and procedures of the legal type of social life is a necessary stage and demonstrates the ability of law to regulate the processes of societal globalization within the framework of the general legal world order.

Key words: globalization, legal globalization, integration, legal integration, internationalization of law, legal convergence, reception, harmonization, unification of law, universalization of law, standardization of law, norms of international law, norms of national law, legal system, world legal order.

DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-297-303